

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 330.322.5

Л. І. Антошкіна

ІНВЕСТИЦІЇ ЯК ВКЛАДЕННЯ В ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ

***Анотація.** У статті розглядається сутність інвестицій, ефективні напрямки їх використання та вплив на динаміку валового внутрішнього продукту. Показана еластичність валового внутрішнього продукту від зміни інвестицій в основний капітал.*

***Ключові слова:** інвестиції, валовий внутрішній продукт, економічна ефективність, капітал.*

***Summary.** Essence of investments, effective directions of their use and influence on the dynamics of gross domestic product, is examined in the article. Ostensible elasticity of gross domestic product is from the change of investments in the fixed assets.*

***Key words:** investments, gross domestic product, economic efficiency, equity.*

Постановка проблеми. Підприємства та інші суб'єкти економіки постійно стикаються з необхідністю інвестицій, тобто вкладанням внутрішніх і зовнішніх коштів у різноманітні програми й окремі заходи з метою організації нових, підтримки і розвитку діючих виробництв (виробничих потужностей), технічної підготовки виробництва, отримання прибутку та інших кінцевих результатів. Це можуть бути грошові кошти, цільові банківські вклади, паї, акції, інші цінні папери, технології, машини й обладнання, ліцензії, будь-яке майно або майнові права, інтелектуальні цінності, кредити.

Інвестиції звичайно розглядаються як довгострокове вкладення капіталу в різні сфери і галузі економіки, інфраструктуру, соціальні програми, охорону навколишнього природного середовища як всередині країни, так і за кордоном з метою розвитку виробництва, соціальної сфери, підприємства, одержання прибутку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Збільшення кількості населення та його потреб вимагають постійного розширення оновлення й вдосконалення засобів праці, за допомогою яких виробляються матеріальні блага. Саме через це уся вироблена продукція не споживається сьогодні, а частина її накопичується з тим, щоб у майбутньому міг відбутися процес відтворення. Частина ресурсів, які накопичуються для подальшого відтворення, і є інвестиціями. За визначення французького економіста П. Массе: «Інвестиції — це акт обміну сьогоdnішнього задоволення потреби на очікування задовольнити її в майбутньому за допомогою інвестиційних благ [5, с. 27]. У сучасній економічній літературі термін «інвестиції» трактується досить вузько або помилково. Як правило, інвестиції трактуються як будь-яке вкладання коштів, яке може і не приводити ні до зростання капіталу, ні до одержання прибутку. До них часто відносять так звані споживчі інвестиції, тобто придбання предметів довгострокового користування, які за своїм

економічним змістом не можуть бути віднесені до інвестицій. Часто поняття «інвестиції» замінюють терміном «капітальні вкладення». Слід мати на увазі, що термін «капітальні вкладення» набагато вужче поняття, ніж «інвестиції». Багато авторів вважають, що інвестиції є вкладанням грошових коштів. При цьому слід мати на увазі, що інвестування капіталу може здійснюватися не лише у грошовій формі, а й формах рухомого і нерухомого майна, різних фінансових інструментів (цінних паперів), нематеріальних активів.

Мета статті полягає у висвітленні сутності інвестицій, визначенні ефективних напрямків їх використання та аналізу їх впливу на динаміку валового внутрішнього продукту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сам термін «інвестиції» походить від латинського слова «invest», що в прямому розумінні означає «вкласти». У широкому розумінні інвестиції являють собою вкладання капіталу з метою його збільшення в майбутньому. При цьому приріст капіталу має бути достатнім для того, щоб компенсувати інвестору відмову від використання ним наявних коштів на споживання в поточному періоді, одержати винагороду за ризик поповнити втрати від інфляції в майбутньому періоді [1, с. 10].

Таким чином, інвестиції — це те, що відкладається на завтра з метою більш ефективного споживання в майбутньому. Одну їх частину складають споживчі блага, як не використовуються в поточному періоді, вони відкладаються на збільшення запасів, іншу — ресурси, які спрямовуються на розширення виробництва. Інвестиціями можуть бути як грошові кошти, так і акції, цінні папери, пайові внески, рухоме і нерухоме майно, авторські права. З точки зору фінансів, інвестиції — це всі види активів (коштів), які вкладуються в господарську діяльність з метою одержання доходу, а з точки зору економіки, інвестиції — це витрати на створення розширення

© Л. І. Антошкіна, 2013

й технічне переозброєння основного і неосновного капіталу [4, с. 12].

Законом України «Про інвестиційну діяльність» [6, с. 1] інвестиції трактуються як всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект. Такими цінностями Закон визначає:

- кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери;
- рухоме та нерухоме майно;
- майнові права, що впливають з авторського права, досвід та інші інтелектуальні цінності;
- сукупність технічних, технологічних та інших знань, оформлених у виді технічної документації, навиків та виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентовані;
- права користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права;
- інші цінності.

Об'єктами інвестування можуть бути підприємства, які будуються, реконструюються або розширюються, інші основні фонди, які орієнтовані на вирішення певного завдання. Вони відрізняються за обсягом виробництва (масштабами проектів, виробництва продукції, робіт і послуг), спрямованістю (виробничі і соціальні), за характером і змістом етапів здійснення проектів, за формами власності (державні або приватні), за характером і ступенем участі держави (кредити, пакети акцій, податкові пільги, гарантії), окупністю коштів, ефективністю кінцевих результатів та іншими ознаками.

Класифікація інвестицій здійснюється за різними ознаками, вони можуть поділятися на матеріально-речові, якщо вони здійснюються у виді виробничого обладнання, грошові, якщо вони спрямовані на створення матеріально-речових цінностей, інтелектуальні, якщо вони надаються у виді нових технологій. Такий поділ є відносно умовним, бо і матеріально-речові, і інтелектуальні інвестиції можуть бути виражені у грошовій формі.

У своїй монографії А. А. Пересада [7, с. 8] наводить схему класифікації інвестицій за такими формами: фінансові, реальні, інноваційні, інтелектуальні. Але чіткого визначення ознак класифікації тут не проглядається.

У практиці планування й обліку довготермінові інвестиції групуються за такими ознаками:

- за рівнем централізації джерел фінансування: централізовані кошти (кошти держбюджету), нецентралізовані (власні кошти підприємства, позичені і залучені фінансові ресурси та інші);
- за технологічною структурою (склад робіт і витрат): на будівельні і монтажні роботи, придбання усіх видів обладнання, інструментів та інвентаря;

— за характером відтворення основних фондів: нове будівництво, розширення, реконструкція, технічне переозброєння;

— за способом виконання робіт: підрядним і господарським способом;

— за призначенням: виробничого і невиробничого призначення.

Найбільш всебічною і визначальною є класифікація інвестицій за різними ознаками, що наведена у роботі А. С. Музиченка [2, с. 31]. Вона охоплює практично всі ознаки класифікації, більшою мірою відповідає діючій статистиці і більш повно пристосована для цілей аналізу і прогнозування.

Динаміка інвестицій у взаємозв'язку з іншими соціально-економічними показниками та пропорціями економіки України наведена у табл. 1. Хоча поступово нарощування інвестицій у докризовий період і сприяло зростанню ВВП, однак основним джерелом розвитку воно не стало. Інвестування здійснювалось головним чином в галузі зі швидким обігом капіталу і не у проекти реального сектору, що віддзеркалилось на глибині падіння економіки у 2009 році.

До того ж, інфляційні процеси, знецінення основних фондів призвело до значного скорочення амортизаційних відрахувань, їх частка в загальному обсязі інвестицій також скоротилася. Нестача обсягів амортизаційних відрахувань переорієнтувала економіку України на використання цілей, ніяк не пов'язаних із відтворенням, при цьому вибуття основних фондів не було компенсовано їх введенням, що призвело до скорочення абсолютних обсягів останніх. Левова частка амортизаційних відрахувань використовувалась не для простого відтворення, для якого вона призначена, а для поточних нужд. Вибуття застарілих основних фондів призупинялось, а економіка мала зріст динаміки лише за кількісними, а не за якісними показниками. У результаті обсяги інвестицій в основний капітал ще й досі не досягли рівня 1990 року (рис. 2).

У відсотках до ВВП капітальні вкладення в розвиток економіки України складають недостатню частку (табл. 2). Якщо до 2008 року вона наближалася до необхідного рівня (30–33 %), то останніми роками частка інвестицій значно впала і складає лише половину необхідного рівня.

Обсяги інвестицій залежать від розподілу одержуваного доходу на споживання і збереження. В умовах низького рівня середньодушового доходу населення України основна частина інвестицій витрачається на споживання. Відповідно, зростання доходів викликає підвищення їх частки, яка спрямовується на заощадження, що стають джерелом інвестиційних ресурсів. Однак ресурсів такого вирішення проблеми вкрай мало.

Більш ефективному використанню інвестицій сприяє і їхня структура (табл. 3), коли левова част-

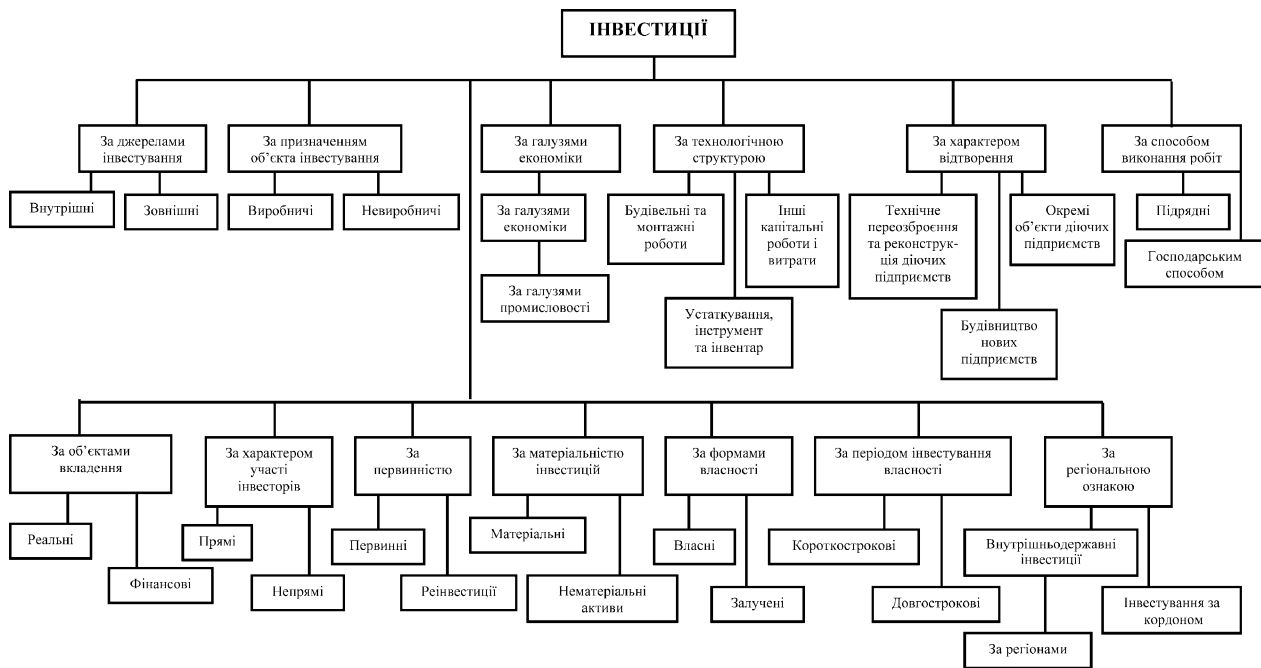

Рис. 1. Схема класифікації інвестицій за ознаками класифікації

Таблиця 1

Основні соціально-економічні показники та пропорції економіки України

Показники	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
ВВП, млн. грн.	102593	130442	170070	201927	225810	267344	345113	441452	544153	720731	948056	913545	1082569	1316600
% до попереднього року	98,1	99,8	105,9	109,2	105,9	109,6	112,1	102,7	107,3	107,9	102,3	85,2	104,1	105,2
ВВП на душу населення, грн.	2040	2614	3436	4195	4685	5591	7273	9372	11630	15496	20495	19832	23863	
% до попереднього року	98,8	100,6	106,7	111,1	106,3	110,5	113,0	102,5	108,1	108,6	102,9	85,6	104,6	105,5
Основні засоби (у фактичних цінах на кінець року), млрд. грн.	824	837	829	915	966	1026	1141	1276	1569	2047	3150	3904	4951	
% до попереднього року	100,8	101,3	101,0	102,4	101,1	103,3	104,2	103,7	104,9	106,1	105,1	102,6	100,3	
Інвестиції в основний капітал, млрд. грн.		20,6	23,6	32,6	37,2	51,0	75,7	93,1	125,3	188,3	233,1	151,8	150,7	209,1
% до попереднього року			114,4	120,8	108,9	131,3	128,0	101,9	119,0	129,8	97,4	58,5	99,4	122,4
Валове нагромадження основного капіталу, % до ВВП	19,6	19,3	19,7	19,7	19,2	19,8	77820	96965	133874	198348	250158	167644	195927	247850

ка інвестицій вкладається в машини й обладнання, в об'єкти незавершеного будівництва. У цьому разі навіть існуючі ресурси дадуть відчутню віддачу.

На ефективність капітальних вкладань суттєво впливає вид інвестицій, тобто вклади здійснюються у реальні чи фінансові інвестиції.

Реальні (капіталоутворювальні) інвестиції — це вкладення в галузі економіки та види економічної діяльності, що забезпечують приріст виробничих та невиробничих фінансових активів, тобто вкладання в основний капітал, запаси матеріальних оборотних коштів, матеріально-речові цінності чи придбання земельних ділянок, об'єктів природокористування тощо. Це можуть бути нематеріальні активи,

пов'язані з науково-технічним прогресом, які характеризуються як інноваційні інвестиції.

Фінансові інвестиції — це вкладення коштів в різноманітні фінансові активи, серед яких найбільш значиму частку займає вкладення в цінні папери, акції, облігації.

Співвідношення між реальними і фінансовими інвестиціями залежить від типу й рівня розвитку економіки та його інституцій. У провідних країнах з ринковою економікою переважають саме фінансові інвестиції, оскільки основним джерелом залучення коштів для реалізації інвестиційних проектів є випуск цінних паперів та реалізація їх на фондовому ринку. З позиції залучення коштів ці

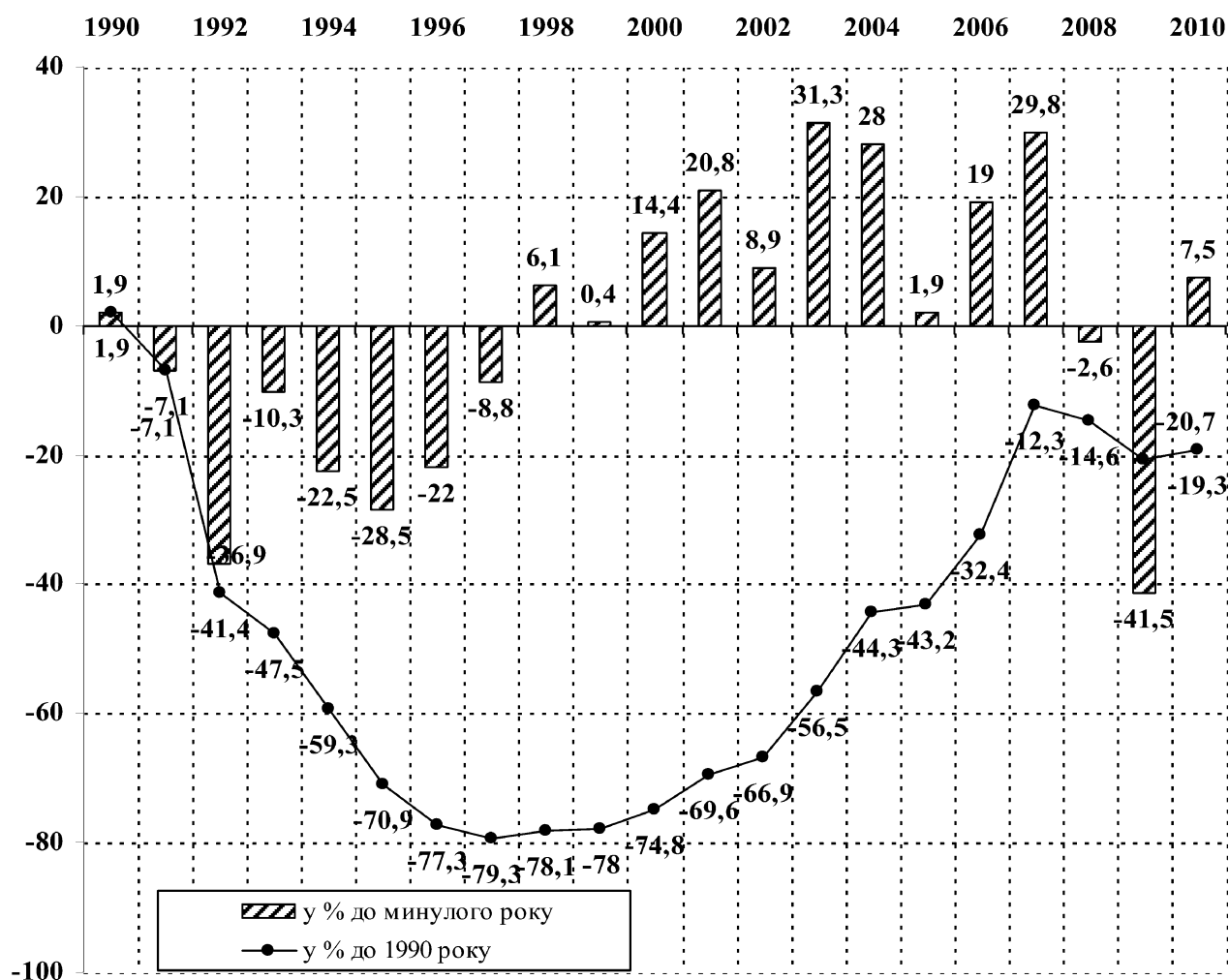

Рис. 2. Приріст (+), зниження (-) обсягів інвестицій в основний капітал

два види інвестицій дійсно різні, але вони є потоком грошових коштів, спрямованих на створення матеріально-технічної бази, включаючи НДДКР.

Реальний приток коштів у формі фінансових інвестицій відбувається лише при продажу цінних паперів на первинному ринку, а фінансові операції на вторинному ринку лише змінюють власника цінних паперів, а реального притоку коштів у підприємств, що емітувало ці папери, не відбувається.

Особливу увагу необхідно приділяти інноваційним та інтелектуальним інвестиціям.

Інноваційні інвестиції — це вкладання коштів у нематеріальні активи, що забезпечують розвиток науково-технічного прогресу та впровадження інновацій з метою створення нових або збереження чи розширення існуючих ринків збуту. У промислово розвинутих країнах з високим рівнем техніки і технологій інновації за своїм змістом наближені до реальних інвестицій, разом з тим в окремі періоди доводиться здійснювати інвестиції в підтримку технічно відсталих малопродуктивних галузей виробництва.

Інтелектуальні інвестиції — це вкладення коштів у формування творчого потенціалу та

професійних навичок громадян в усіх сферах суспільно-економічного життя, а також придбання об'єктів інтелектуальної власності, якими є авторські права, винаходи, патенти, промислові зразки, інша інтелектуальна продукція. У більшості випадків за своїм змістом і напрямками використання інтелектуальні інвестиції одночасно є інноваціями.

Україна має потужний науковий потенціал, однак кризові явища призвели до втрати попиту на наукову продукцію на внутрішньому ринку, що пояснюється падінням загального рівня інвестицій на фоні інфляції, зростанням взаємозаборгованості і переорієнтацією економічної діяльності з реального сектору в сектор швидкоплинних фінансових операцій. Збереження наукового потенціалу та розробка інноваційної продукції в умовах структурної деформації економіки України є особливо актуальними, оскільки значна технологічна відсталість більшості вітчизняних підприємств після лібералізації економічних відносин спричинила розвиток негативних тенденцій, які монетарними заходами усунути неможливо. Вихід із кризового стану та переорієнтація економіки на сталий розвиток можливі лише за умови широко-масштабної реалізації інноваційних проєктів.

Капітальні вкладення в розвиток економіки України у 1990–2010 рр.
(за рахунок усіх джерел фінансування у цінах відповідних років, млн. грн.)

	Капітальні вкладення, млн. грн.	у % до минулого року	у % до 1990 року	у % до ВВП	з них за об'єктами виробничого призначення:		Довідково: ВВП, млн. грн.
					млн. грн.	у % до загального обсягу	
1990	0,4	1,9	100,0	22,7			
1991	0,6	-7,1	92,9	20,0			
1992	7,5	-36,9	58,6	14,8			
1993	293,1	-10,3	52,6	19,8			
1994	2.299,0	-22,5	40,5	19,1	1.234	53,7	12038
1995	9.378,2	-28,5	28,1	17,2	5.573	59,4	54516
1996	12.557,3	-22,0	22,7	15,4	7.886	62,8	81519
1997	12.436,8	-8,8	21,0	13,4	6.782	65,1	93365
1998	11.543,1	6,1	21,9	13,6	9599,0	68,8	102593
1999	17552,1	0,4	22,0	19,8	12625	71,9	130442
2000	23629,5	14,4	25,2	13,9	17452,1	73,9	170070
2001	32573	20,8	30,4	16,0			204190
2002	37178	8,9	33,1	16,5			225810
2003	51011	31,3	43,5	19,1			267344
2004	75714	28,0	55,7	21,9			345113
2005	96096	1,9	56,8	21,8			441452
2006	125254	19,0	67,6	23,0			544153
2007	188486	29,8	87,7	26,2			720731
2008	233081	-2,6	85,4	24,6			948056
2009	151777	-41,5	50,0	16,6			914720
2010	150667	-0,6	49,7	13,9			1082569
2011	209130	22,4	60,8	15,9			1316600

Джерело: Держкомстат України.

Капітальні інвестиції та їх структура у 2010 р.
(усі джерела фінансування, у факт. цінах, млн. грн.)

	Інвестиції в основний капітал	структура, %
Усього	189061	100,0
Інвестиції у матеріальні активи	182076	96,3
у тому числі		
Інвестиції в основний капітал	150667	79,7
з них		
капітальне будівництво		44,2
машини, обладнання та транспортні засоби	61456	32,5
земля	614	0,3
існуючі будівлі та споруди	4832	2,6
об'єкти незавершеного будівництва	2864	1,5
довгострокові біологічні активи тваринництва	961	0,5
інші необоротні матеріальні активи	3786	2,0
капітальний ремонт	18352	9,7
Інвестиції у нематеріальні активи	6985	3,7

Джерело: [3].

За розподілом інвестицій за формами власності можна оцінити характер економічної форми, рівень розвитку економічних відносин в країні та ступінь державного втручання в суспільний розвиток. Форма власності впливає на ефективність інвестування, оскільки процедура розробки інвестиційних проектів та контроль за їх виконанням відрізняються для інвесторів з різною формою власності.

Приватні інвестиції — це вкладання коштів, яке здійснюється громадянами, а також підприємствами недержавних форм власності.

Під державними інвестиціями розуміють вкладання коштів, яке здійснюється центральними і місцевими органами влади й управління

за рахунок коштів і бюджетів, позабюджетних фондів, а також державними підприємствами та установами за рахунок власних і позичених коштів. Джерела державних інвестицій поділяються на внутрішні і зовнішні.

Внутрішнім джерелом державних інвестицій є кошти державного та місцевих бюджетів. Значним внутрішнім джерелом цього виду інвестицій є продаж облігацій державної позики, кредити Національного Банку тощо. В Україні одним із засобів подолання інфляційних проявів є скорочення видатків бюджету через значну його дефіцитність. У зв'язку з тим, що соціальні видатки не можна скорочувати, основною статтею скорочення видаткової частини бюджету стало скорочення видатків на

народне господарство та державні капітальні вкладення. Кошти, одержані від продажу державних цінних паперів, не мали інвестиційної спрямованості, а використовувалися для покриття дефіциту бюджету, їх широкомасштабний продаж обмежив кредитні можливості комерційних банків, які і без того мали низьку кредитоспроможність. Надмірне застосування цього механізму мобілізації коштів стало одним із вагомих чинників фінансової кризи, яка спалахнула в Росії та не обійшла Україну в серпні-вересні 1998 р.

Зовнішніми джерелами державних інвестицій є кредити міжнародних організацій, урядів закордонних країн та приватних інвесторів, продаж державних цінних паперів на зовнішньому ринку тощо. Іноземними інвестиціями є вкладення, які здійснюються іноземними громадянами, юридичними особами, державами.

Вирішальне значення на обсяги зовнішніх інвестицій має економічний клімат в країні, в яку спрямовуються інвестиції. Від економічного клімату в країні залежить структура зовнішніх інвестицій, співвідношення між обсягами кредитів, наданих міжнародними організаціями, урядами закордонних країн, з одного боку, та обсягами закордонних інвестицій — з іншого. Основним чинниками, які формують економічний клімат та інвестиційну привабливість, відповідно до класифікації ризиків, що виникають при реалізації інвестиційного проекту, на думку авторів [8, с. 185–187], є:

- стабільність економічного законодавства та поточні економічні ситуації;
- зовнішньоекономічна політика країни-одержувача;
- політична ситуація в країні;
- коливання ринкової кон'юнктури, цін, валютних коштів тощо.

В Україні ці умови досить нестабільні, а це означає її низьку інвестиційну привабливість для закордонних інвесторів. Великий попит на інвестиційні ресурси в світі разом з їх обмеженістю є досить проблематичними умовами для широкомасштабного іноземного інвестування в нашій країні.

Відомо, що основними джерелами інвестицій для підприємств є:

- власні кошти (прибуток, амортизаційні відрахування, суми отриманих страхових виплат на відшкодування збитків внаслідок природних катаклізмів тощо), а також інші види активів (основні фонди, земельні ділянки, промислова власність та залучені кошти (продаж акцій, благодійні внески та інше);
- асигнування державного та місцевого бюджетів, що надаються на зворотній основі (державне фінансування);
- залучені кошти у виді кредитів, наданих державою на зворотній основі, кредитів вітчизняних та зарубіжних банків та інших інституційних

інвесторів (інвестиційних фондів, страхових товариств тощо);

- іноземні інвестиції у формі як прямих, так і портфельних.

Враховуючи, що інвестиції вкладаються у більш ефективні проекти, особову увагу зараз приділяють інвестиційному проектуванню як розробці комплексу технічної документації, що містить техніко-економічне обґрунтування (креслення, пояснювальні записки, бізнес-план інвестиційного проекту та інші матеріали, необхідні для здійснення проекту). Його невід'ємною частиною є розробка калькуляції, яка визначає вартість інвестиційного проекту.

Система господарських рішень, які визначають обсяг, структуру і напрямки інвестицій як всередині суб'єкта господарювання (підприємства, фірми, компанії), регіону країни, так і за її межами з метою розвитку виробництва, підприємництва, одержання прибутку або інших кінцевих результатів, складає основу інвестиційної політики, шляхом якої досягається вирішення багатьох завдань. В умовах широкого застосування економічних методів управління, подолання кризових явищ і переходу до ринкових відносин необхідно забезпечувати наукове обґрунтування інвестиційної політики на перспективу, поєднувати практику планування і прогнозування інвестицій із новим господарським механізмом, забезпечувати раціональне використання вкладень, підвищення їх ефективності як одного з важливих напрямів соціально-економічного розвитку країни.

Особливістю інвестиційної політики в сучасних умовах є збільшення частки іноземних інвестицій, вкладень в технічне переозброєння і реконструкцію діючих підприємств, виробництв і, відповідно, їх зниження на нове будівництво, спрямування інвестицій переважно в базові галузі, покращання структури капітальних вкладень в ресурсодобувні, переробні галузі.

Державне регулювання інвестиційної діяльності повинно здійснюватися економічними методами через механізм оподаткування, амортизаційну політику, надання бюджетних асигнувань на фінансування інвестицій.

Реалізації заходів інвестиційної політики повинні сприяти нові типи вітчизняної організації, які працюють в напрямку економічної, інформаційної та управлінської підтримки проектів, включаючи і відповідні міністерства, і формування нових ринкових структур, які будують свою роботу на проектній основі, активне залучення до реалізації окремих проектів іноземних інвесторів, які широко застосовували світовий досвід, реорганізація планово-розподільчої системи фінансування.

Капітальні вкладення, з позиції відтворення основних фондів, — це витрати трудових, матеріальних та фінансових ресурсів, які спрямовані

на створення нових, розширення, технічне переозброєння та реконструкцію діючих основних фондів як виробничої, так і невиробничої сфер економіки [9, с. 7]. Залежно від структури та специфіки основних фондів капіталовкладення визначаються як витрати на виконання проектно-пошукових та будівельно-монтажних робіт, придбання обладнання, що входить або не входить до кошторису будівництва, підлягає або не підлягає монтажу, придбання виробничого інструменту та господарського інвентарю, робочої та продуктивної худоби, витрати на насаджування та вирощування багаторічних плодово-ягідних культур, лісових смуг та інші витрати, що входять до капіталовкладень [11, с. 40].

З позиції потоку витрат у часовому просторі капіталовкладення складаються з масштабних одноманітних витрат на початку інвестиційного процесу та поточних витрат, які здійснюються пізніше і автоматично впливають з перших [12, с. 16].

Капіталовкладення, як і інвестиції, мають розгалужену класифікацію, що пов'язано, перш за все, з особливостями створення основних фондів, напрямками руху інвестиційних ресурсів, їх якісними та кількісними параметрами. Створення основних фондів проходить кілька етапів, витрати на реалізацію яких входять до складу капіталовкладень, через що останні характеризуються за технологічною структурою.

У технологічному аспекті капітальні витрати поділяються на: проектно-наукові роботи, будівельно-монтажні роботи, роботи з монтажу обладнання; придбання обладнання, що не вимагає монтажу; придбання виробничого інструменту та господарського інвентарю; витрати, що не збільшують вартість основних фондів, інші капітальні витрати [9, с. 27–29]. Сучасна статистика класифікує технологічну структуру лише за трьома об'єднаними групами витрат: будівельно-монтажні роботи, устаткування, інструмент та інвентар; інші капітальні роботи і витрати [10, с. 226], що обмежує можливості аналізу інвестиційних процесів. Аналіз технологічної структури дозволяє оцінити ефективність капіталовкладень. Так, будівельно-монтажні роботи спрямовані на створення пасивної частини основних фондів, тоді як витрати на обладнання, інструмент та інвентар утворюють їх активну частину. Активна частина, втілюючи в собі досягнення науково-технічного прогресу, впливає на термін окупності капіталовкладень, прибутковість. Тенденції, які відображають зміну технологічної структури, описують не лише зміну ефективності капіталовкладень, а в поєднанні з такими показниками, як динаміка та загальний обсяг інвестицій, тенденціями в зміні цін опосередковано характеризують ефективність державної інвестиційної політики. Так, зростання частки будівельно-монтажних робіт свідчить про

зниження ефективності капітальних інвестицій, а тому знижує мотивацію до подальшого інвестування й опосередковано стає причиною спаду інвестиційної активності та скорочення обсягів капіталовкладень. Зростання частки устаткування, навпаки ж, вказує на збільшення ефективності інвестицій.

Виходячи з напрямів відтворення основних фондів, капітальні вкладення утворюють відтворювальну структуру. За напрямками відтворення вони поділяються на: нове будівництво; розширення діючих підприємств; реконструкцію діючих підприємств; технічне переозброєння діючих підприємств; підтримку потужностей діючих підприємств [9, с. 38]. У статистиці ці напрямки об'єднані за такими групами: 1) технічне переозброєння та реконструкція діючих підприємств; 2) будівництво нових підприємств та реконструкція діючих підприємств; 3) окремі об'єкти діючих підприємств [10, с. 227].

За системою національних рахунків (СНР) інвестиції є частиною благ, які вкладаються на майбутнє, тому їх можна відобразити у загальному обсязі благ, вироблених суспільством. ВВП є результатом економічної діяльності суспільства. Якщо розраховувати його за методом кінцевого використання (за витратами), то інвестиції є складовою частиною основної макроекономічної тотожності.

$$Y = C + I + G + (E - L), \quad (1)$$

де Y — ВВП;

C — особисті споживчі витрати;

I — валові інвестиції;

G — державна закупівля товарів та послуг;

$(E - L)$ — чистий експорт (різниця між експортом та імпортом).

При розрахунку ВВП за доходами (розподільчим методом) утворюється тотожність:

$$Y = C + S_1, \quad (2)$$

де S_1 — заощадження, які є різницею між доходом та споживанням.

За умови, що державний сектор та зовнішній світ відсутні (тобто $G, (Y - L) = 0$), та на підставі (1) та (2) утворюється ще одна макроекономічна тотожність:

$$I = S, \quad (3)$$

тобто інвестиції дорівнюють заощадженням. При включенні до розгляду державного сектору та зовнішнього світу тотожність (3) не змінюється, лише сукупні заощадження S поділяються на приватні (S_p), державні (S_d) та заощадження іншого світу (S_y) [13, с. 29–31]:

$$S = S_p + S_d + S_y. \quad (4)$$

Це значить, що інвестиції безпосередньо впливають на обсяг ВВП (ВНП), а тому очевид-

ним є вплив зміни розміру перших на розмір останніх [15, с. 14].

У розвинених країнах, як свідчить практика, зростання інвестицій на 1 % від попереднього року дає зростання ВВП приблизно на 0,2 % за умови, що всі інші параметри постійні [16, с. 296].

Цю тезу підтверджує і перевірка на еластичність ВВП від інвестицій в основний ка-

пітал (табл. 4). Враховуючи, що інвестиції в основний капітал у першій рік їх вкладання ще не завжди забезпечують відчerpаний вплив на зростання ВВП, а також приймаючи до уваги ту обставину, що кошти зараз вкладаються переважно у галузі зі швидкою капіталовіддачею, лаг віддачі капітальних вкладень прийнятий у розмірі одного року.

Таблиця 4

Еластичність ВВП від інвестицій в основний капітал

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Валовий внутрішній продукт, млрд. грн.	170,1	204,2	225,8	267,3	345,1	441,5	544,2	720,7	948,1	914,7	1082,6	1316,1
Інвестиції в основний капітал, млрд. грн.	23,6	32,6	37,2	51,0	75,7	93,1	125,3	188,5	233,1	151,8	150,7	209,1
Приріст ВВП, млрд. грн.	39,6	34,1	21,6	41,5	77,8	96,3	102,7	176,6	227,3	-33,3	179,9	234
Приріст ІОК, млрд. грн.	6,1	8,9	4,6	13,8	24,7	17,4	32,2	63,2	44,6	-81,3	-1,1	58,4
Еластичність, лаг 1 рік		0,179	0,413	0,110	0,177	0,256	0,169	0,182	0,278			

Проведені розрахунки показали значні коливання еластичності ВВП від інвестицій в основний капітал у роки ретроспективи, особливо у кризові роки, але у періоді стабільного розвитку (2000–2008 рр.) спостерігалася більш-менш постійна картина, що дало можливість обчислити величину еластичності як середню за ці роки. На цій основі можна стверджувати, що за інших рівних умов один відсоток зростання інвестицій в основний капітал в умовах України забезпечує з наступного року приріст ВВП у розмірі 0,22 відсотка (тобто еластичність ВВП від інвестицій в основний капітал дорівнює 0,22).

Таким чином, можна сказати, що інвестиції як основна економічна категорія ринкової економіки є головним джерелом зростання ВВП за умов використання розглянутих вище важелів підвищення ефективності їх використання.

Висновки з проведеного дослідження.

1. Залучення інвестицій пов'язане з привабливістю вкладення коштів у конкретний об'єкт. При цьому привабливість розглядається інвесторами з двох боків: по-перше, з позицій загального інвестиційного клімату в країні, а по-друге, з позицій ефективності проекту інвестування. Привабливих проектів в Україні багато, а імідж країни досить низький. Відповідно, слід звернути особливу увагу на своєчасну підготовку інвестиційних проектів.

2. Інвестиційний клімат держави визначають такі фактори, як: політична стабільність; стан економіки і перспективи її розвитку; ступінь державного регулювання; податки і стимули для інвесторів; вартість робочої сили і сировини; свобода руху капіталів і прибутку; валютні і виробничі ризики; наявність виробничої і ринкової інфраструктури та ін. Тому першочерговим завданням

у вирішенні цієї проблеми має бути політика сприяння інвестиційної активності.

3. Проведений аналіз дає змогу стверджувати, що валове нагромадження й особливо інвестиції є досить вагомими категоріями ринкової економіки, які не тільки визначають можливість економічного розвитку, але й є важливим чинником впливу на основні економічні параметри і пропорції.

4. Державне регулювання інвестиційної діяльності має здійснюватися економічними методами через механізм оподаткування, амортизаційну політику, надання бюджетних асигнувань на фінансування інвестицій. Адміністративні методи лише протидіють залученню інвестицій.

5. Підвищенню інвестиційної активності повинні сприяти нові інфраструктурні організації, які працюють в напрямку економічної, інформаційної та управлінської підтримки проектів, включаючи і відповідні міністерства, і формування нових ринкових структур, що будують свою роботу на проектній основі, на активне залучення до реалізації окремих проектів іноземних інвесторів, які б широко застосовували світовий досвід.

Література

1. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент / И. А. Бланк. — К. : МП «ИТЕМ» ЛТД ; Юнайтед Лондон Трейд Лимитед, 1995. — 448 с.
2. Музиченко А. С. Державне регулювання інвестиційної діяльності / А. С. Музиченко. — К. : Науковий світ, 2001. — 345 с.
3. Беседін В. Ф. Інвестиції як інструмент реалізації структурної політики / В. Ф. Беседін, А. С. Музиченко // Економіка України: фінансово-економічні проблеми інноваційного розвит-

- ку / від. ред. В. Ф. Беседін, А. С. Музиченко. — К. : НДЕІ, 2012.
4. Золотогоров В. Г. Инвестиционное проектирование : учеб. пособие / В. Г. Золотогоров. — К. : МП и ИП «Экоперспектива», 1998. — 463,
5. Массе П. Критерии и методы оптимального определения капиталовложений / П. Массе. — М. : Статистика, 1971. — 504 с.
6. Про інвестиційну діяльність : Закон України // Відомості ВРУ. — 1997. — № 37. — С. 238.
7. Пересада А. А. Основы инвестиционной деятельности / А. А. Пересада. — К. : ООО «Изд-во Либра», 1996. — 344 с.
8. Управление проектами / под. ред. В. Д. Шапиро. — СПб. : Два Три, 1996. — 610 с.
9. Устинов А. Н. Статистика капитального строительства / А. Н. Устинов. — М. : Финансы и статистика, 1986. — 328 с.
10. Статистичний щорічник України за 1996 рік. — К. : Українська енциклопедія, 1997. — 618 с.
11. Стігліу Дж. Е. Економіка державного сектору / Дж. Е. Стігліу. — К. : Основи, 1998. — 854 с.
12. Хонко Я. Планирование и контроль капиталовложений / Я. Хонко. — М. : Экономика, 1987. — 191 с.
13. Агапова Т. А. Макроэкономика / Т. А. Агапова, С. Ф. Серегина. — М. : ДиС, 1997. — 416 с.
14. Антошкіна Л. І. Сучасні проблеми розвитку економіки України / Л. І. Антошкіна // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. — 2012. — № 1 (7). — С. 146–152.
15. Пыка Т. Программирование оптимального распределения капиталовложений / Т. Пыка. — М. : Прогресс, 1974. — 152 с.
16. Губський Б. В. Інвестиційні процеси в глобальному середовищі / Б. В. Губський. — К. : Наукова думка, 1998. — 391 с.
17. Статистичний щорічник України за 2010 рік / за ред. О. Г. Осауленка. — К. : ТОВ «Август Трейд», 2011. — 559 с.